

ДУХ ЧАСУ І ГРАМАДЗЯНСКА-ПАТРЫЯТЫЧНАЕ ВЫХАВАННЕ

*А.Э. Рудкоўская
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава*

Пытанне грамадзянска-патрыятычнага выхавання становіцца сёння асабліва актуальным, бо без патрыятызму не можа быць духоўнага стагнаўлення асобы ў якасці суб'екта грамадскіх зносін. Чалавек па-за патрыятызмам – гэта чалавек і па-за духоўнага быцця. Патрыятызм з'яўляецца маральнай і ідэйнай асновай жыццяздольнасці дзяржавы і выступае ў якасці важнага ўнутранага мабілізуючага рэсурсу развіцця грамадства. Таму сёння патрыятычнае выхаванне застаецца найважнейшай задачай і грамадства ў цэлым, і асобных суб'ектаў выхавання.

Мэта даследавання – выявіць агульную ментальную спецыфіку сучаснай эпохі, фактары, якія ўскладняюць працэс фарміравання патрыятычных каштоўнасцяў.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання з'яўляюцца асаблівасці сучаснага духу часу, рызыкі, з якімі сутыкаюцца суб'екты сацыялізацыі падростаючага пакалення. Выкарыстаны агульналагічныя і агульнапрызнаныя метады тэарэтычнага даследавання.

Вынікі і іх абмеркаванне. Пераход ад мадэрну да постмадэрну, як і любы трансфармацыйны працэс, мае крызісныя праявы. Старэйшае пакаленне, якому былі дадзены выразная карціна свету, сістэма светапоглядных шаблонаў і каштоўнасных арыенціраў, не разумее скепсіс, мазаічнае спалучэнне розных ідэй і ўяўленняў, што назіраюцца ў дне сённяшнім. На змену адназначнасці, адказнасці, кананічнасці, цэльнасці, глыбіні, фундаментальнасці прыйшлі няяснасць, хісткасць, фрагментарнасць, павярхоўнасць і непрыманне ісціны. Нездарма сімвалам грамадства постмадэрну стала рызома. Тугу па рэфлексійным мысленні, эпістэмалагічнай упарадкаванасці і несупярэчлівасці, выразным сацыяльна-палітычным і этычным устаноўкам можна спісаць на старэчае бурчанне і кансерватыўнае непрыманне новага. Але ў тым-та і справа, што ёсць усе падставы для выражэння занепакоенасці станам духоўнасці эмансіпаванага падростаючага пакалення.

Ліберальныя ідэі свабоды, прыўнесеныя заходняй прапагандай, натуральна, апынуліся прывабнымі для моладзі, якая па вызначэнні цураецца правілаў, абмежаванняў, стандартаў, шукае максімальнай аўтаномнасці і свабоды самавыяўлення. Гэтыя заклікі ляглі на жыватворную глебу ўзросту ў сілу яго падатлівасці маніпуляцыям, гібкасці мыслення, абвостранай эмацыянальнасці, у чымсьці недасведчанасці і апазіцыі абавязку, дысцыпліне, рамкам; у сілу пэўнай разгубленасці старэйшага пакалення, якое ў крызісныя часы само перажывала працэс рэсацыялізацыі і было, хутчэй, заклапочанае праблемамі выжывання, адаптацыі да новых са-

цыяльна-палітычных і эканамічных умоваў, чым выхавання нашчадкаў. У выніку мы маем феномен культуры адмены, разрыву пераемнасці пакаленняў, рост геданістычных, эгаістычных памкненняў, валюнтарызму, дэвальвацыю вышэйшых паводніцкіх матываў, карозію духоўна-маральных катэгорый. Але пакаленні з ненадзейным багажом рэлятыўных каштоўнасцяў і нігілісцкай свядомасці ўвойдуць у перыяд сталасці, стануць суб'ектам настаўленняў (пытанне: чаму?) сваіх дзяцей. У дадзенай сітуацыі, мабыць, можна пагадзіцца з Э. Гідэнсам, што даць дакладны прагноз аб далейшым развіцці грамадства немагчыма. У такім, па трапнай заўвазе К. Лявонцьева, «ліберальна-развінчаным» грамадстве дамінуе асаблівы тып «самаўпэўненых і ганарыстых грамадзян» [1]. На жаль, падзеі апошняй прэзідэнцкай выбарчай кампаніі сталі таму пацверджаннем.

Палітычная культура нашага грамадства заканамерна фрагментарна. Для старэйшага пакалення характэрна, хутчэй, падданічна-актывісцкая культура, а ў моладзі яшчэ не сфарміравана палітычная культура ў яе грамадзянскім варыянце (па Г. Алманду), калі суб'екты выказваюць палітычную кампетэнтнасць, узаемны давер і памяркоўнасць да плюралізму інтарэсаў; спалучаюць у разумных межах палітычную актыўнасць з пасіўнай роляй.

На наш погляд, перашкодай на шляху фарміравання такога змешанага тыпу культуры выступаюць у тым ліку прыўнесеныя эпохай постмадэрнізму каштоўнасны хаос, прыярытэт ірацыянальнасці, інфантальнае патрабаванне навізны ў што б там ні стала, перакульванні аўтарытэтаў, сімвалаў, адмова ад кантролю. Нездарма Артэга-і-Гасэт называў чалавека найноўшага часу «ашалелым дзікуном», які арыентуецца на дэцэнтралізацыю, дэмантаж таго, што на працягу стагоддзяў выношвалася, стваралася, шліфавалася. «Нармальны дзікун, наадварот, як ніхто іншы, прытрымліваецца вышэйшых устаноў – веры, табу, заветаў і звычаяў» [2]. «Самазадаволеныя недалеткі» грэбліва ўспрымаюць мінулае, замяняюць веды інфармацыяй, «падарожнічаюць улегцы», як трапна выказаўся З. Баўман. Даследчык лічыў, што жыццёвыя стратэгіі сучаснага пакалення накіраваныя на тое, каб не звязваць сябе ніякай ідэнтычнасцю. Ён падабраў вельмі дакладныя вобразы, назваўшы іх «бадзягай», «фланерам», «гульцом» і «турыстам» [3]. «Страта ўкаранення зыходзіць з самога духу стагоддзя, у якім мы народжаныя», – зрабіў вывад М. Хайдэгер [4, с. 106].

«Разрыў сувязі з магіламі і з будучымі пакаленнямі, для якіх будуць важныя або аб'якавыя нашы магілы, ёсць спосаб сцірання сябе з этнарадавой матрыцы поліса, то ёсць сапраўднае спаўзанне ў нішто. [...] рассяпанне ўласнай этнарадавой ідэнтыфікацыйнай матрыцы азначае дазвол змяшчаць вас у любую адвольную іншую» [цыт. па 5].

Несумненна, гэта выклік для тэлеалагічнай, інтэграцыйнай місіі дзяржавы. Інстытутам сацыялізацыі вельмі няпроста выконваць выхаваўчую функцыю ў абставінах ментальнай спецыфікі постмадэрнісцкай культуры, множнасці і не заўсёды кантраляванасці крыніц інфармацыі, ад-

чужэння моладзі ад традыцый і сімвалаў, калі «любоў да бацькоўскіх трунаў» не асоба актуальная і цікавая аб'екту фарміравання патрыятызму. Пра гэта сведчаць дадзеныя сацапытанняў, праведзеных сярод студэнтаў універсітэта ў 2019 г., 2021 г. Так, кожны трэці прызнаецца ў тым, што не лічыць сябе патрыётам. Пры гэтым дае пэўную надзею, што палова тых, якія прынялі ўдзел у апытанні, ўпэўненыя, што сістэма адукацыі абавязкова павінна займацца фарміраваннем патрыятызму, але іншымі метадамі і сродкамі. Разумнымі прадстаўляюцца рэкамендацыі працаваць не толькі над зместам, але і шукаць новыя, адаптыўныя рэаліям формы работы з моладдзю: выкарыстоўваць сацсеткі, умела «укідваць» патрэбны матэрыял у інтэрнэт-прасторы, ведаць асаблівасці зносін у маладзёжным асяроддзі (мем, тролінг, флэйм, флуд і да т. п.), прыцягваць прадукцыю масавай поп- і рок-культуры, нацыянальнай сімволікі і г.д. [6, с. 66]

Заклучэнне. На наш погляд, важна, што сёння заважаюць тэму фарміравання грамадзянска-патрыятычных устаноў моладзі, «бо яны духоўная аснова энергіі, сілы, жыццяздольнасці дзяржавы, салідарызуючых скрэпаў грамадства. ... Прамашкі ў гэтай справе дорага абыходзяцца. Людзі- «матылькі», якія жывуць «тут і цяпер», па-за пераемнымі сувязямі і патрэбнасцю ў эталонах, не здольныя зразумець дыялектыку часткі і цэлага, стратэгічныя арыенціры развіцця грамадства, усвядоміць нацыянальную ідэнтычнасць і адказна дзейнічаць у грамадскім жыцці, служыць краіне» [7, с. 150].

1. Леонтьев, К.Н. Византизм и славянство / К.Н. Леонтьев [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://azbyka.ru/otechnik/Konstantin_Leontev/vizantizm-i-slavyanstvo/ – Дата доступа : 08.01.2023
2. Ортега-и-Гассет, Х. Восстание масс / Х. Ортега-и-Гассет [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.rulit.me/books/vosstanie-mass-sbornik-read-236354-16.html> – Дата доступа : 08.01.2023
3. Бауман, З. От паломника к туристу / З. Бауман [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://knigi1.dissers.ru/books/library3/4691-1.php> – Дата доступа : 18.01.2023
4. Хайдеггер, М. Разговор на проселочной дороге: Избранные статьи позднего периода творчества / М. Хайдеггер. – М.: Высшая школа, 1991. - 192 с.
5. Савельев, А. Политическая мифология / А. Савельев [Электронный ресурс]. – М.: Логос, 2003. – Режим доступа : <https://davaiknam.ru/text/savelev-a-politicheskaya-mifologiya--m-logos-2003-glava-i-teo-page-8> – Дата доступа : 19.01.2023
6. Стариченок, В. В поисках «своей» идеологии / В. Стариченок // Беларуская думка. – 2016. - № 8. – С. 62-67.
7. Рудковская, Е. Э. Постсовременный мир и патриотические ценности молодежи / Е.Э. Рудковская // Феномен границы в глобализирующемся мире: материалы Международной научно-практической online-конференции, Витебск, 17 октября 2020 г. / ВГУ; редкол.: М. А. Слемнев (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2020. – С. 148-150. URL: <https://rep.vsu.by/handle/123456789/25563> (дата обращения: 19.01.2023).

ВНЕШНИЕ ФАКТОРЫ ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ТРАНЗИТА

*Е.Э. Рудковская
Витебск, ВГУ имени П.М. Машерова*

Одной из закономерностей общественного развития является ускорение времени и социодинамики, что в частности подтверждается стремительным изменением политического ландшафта многих государств.

Цель работы – раскрыть влияние международных факторов на процессы демократизации.